ПОЛИТИКИН ЗАБАВНИК

15 ДИНАРА 1952

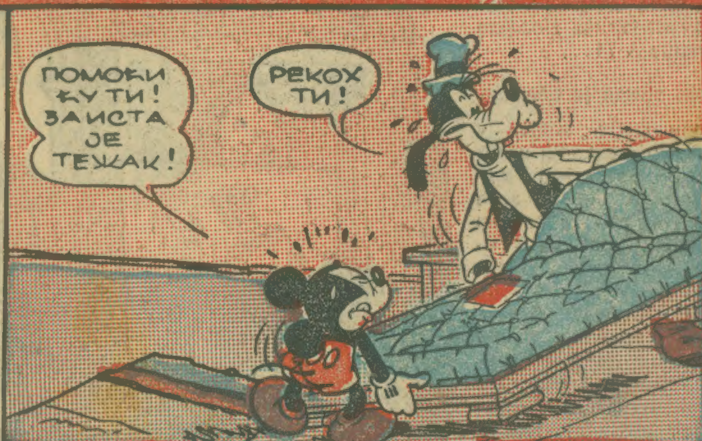
ИЗЛАЗИ СУБОТОМ

Година XIX — Број 268 — Субота, 16 фебруар 1957

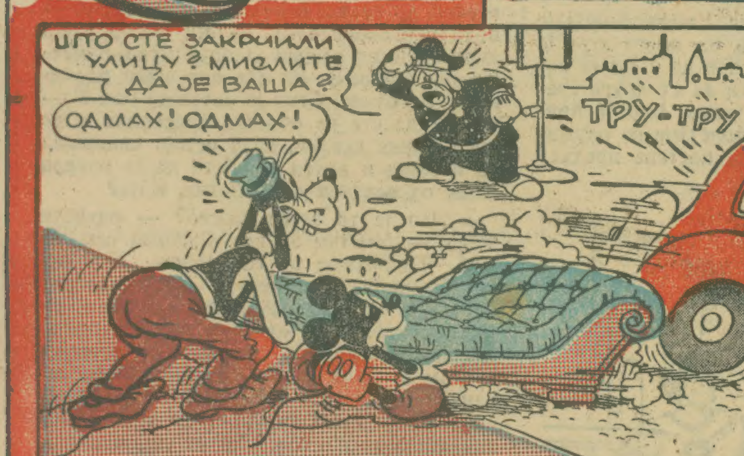

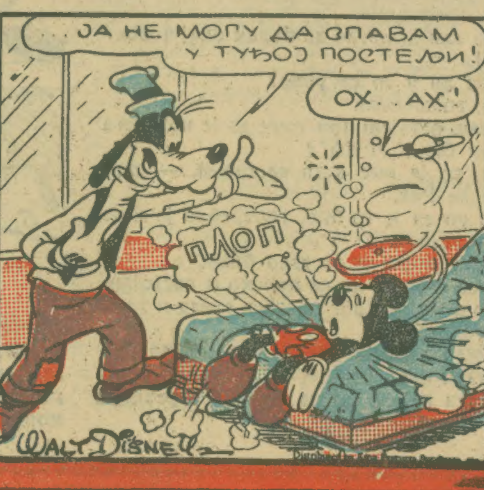

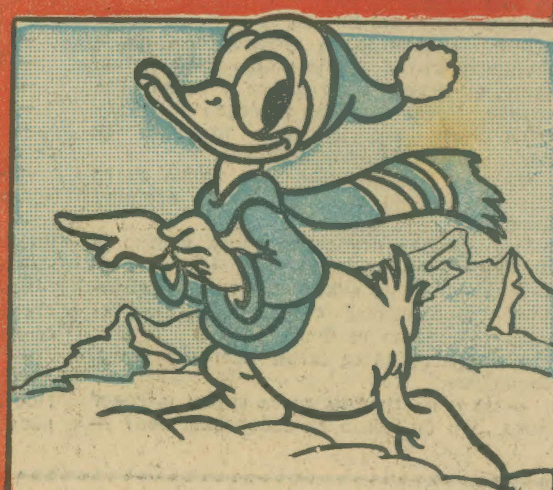

И слике имају своје лекаре

Удесет часова зазвонио је телефон:

— Хало, је ли то Одељење студија и документације? Овде лабораторија. Молим вас, хитно ми пошаљите досије А 74.

Одељењем студија и документације у париском Лувру руководи једна млада жена — Хелен Адемар. Она је у својој канцеларији прегледала одељке у којима су ремек-дела уметника сведена на обичне редне бројеве. Ево досијеа А 74: он садржи фотографију дела и „крштеницу", са годином и местом рођења, и пореклом.

— Хало, овде Одељење студија и документације. Послала сам вам досије А 74...

Мало платно тешко је оболело

На другом крају жице, у једној малој канцеларији павиљона „Флора", друга једна жена се захвалила. Она се зове Мадлена Ур и већ 25 година руководи лабораторијом. У овом тренутку она зна само једну ствар: А 74, то мало платно италијанске Ренесансе које се приписивало Бронцину, тешко је оболело. Али, од које болести пати? У болници, кад дође нов пацијент, одмах га подвргну детаљном прегледу, снимају га на рендгену, броје му крв на зрнца. И тек после тога постављају дијагнозу. У Лувру — лекар је Мадлена Ур и после њене дијагнозе болесника „оперишу".

— Причврстите слику иза екрана...

У павиљону „Флора", у рендгенској сали, настао је мрак. Један асистент оборио је ручицу на апарату. На екрану се већ види сплет бледих линија. То је „скелет" слике А 74. А ове бледе мрље и бубуљице око њега откриће од чега болује. Или ће можда — као што је то случај пре неколико година с једним Короовим пејзажом, с Рембрантовим „Титусом" и с Тицијановом „Девицом са зецом", кад је испод њих откривено по једно ново, непознато ремек-дело — изнети на видело какав неочекиван детаљ, вековима скривен и непознат.

Тако је помоћу рендгена откривено да је „Титуса", који је уствари портре Рембрантовог сина, велики мајстор сликао на платну на коме је већ био насликан портре једне жене с велом, нагнуте над колевком. Слика која је четири века била мртва за свет, само за

тренутак је оживела под Х-зрацима рендгенског апарата. Као што је у лабораторији Лувра, испод једног обичног Короовог пејзажа, оживела дивна студија жене, од истог уметника; или као што су испод једног другог Рембрантовог дела откривене три првобитне скице.

— Хвала, можете упалити светлост.

Мадлена Ур је уздахнула: испод мале Бронцинове слике није скривено друго уметничко дело; или, можда, она већ нагађа да га нагриза „рак"...

Пред трибуналом „светлости која брије", под инфацрвеним и Х-зрацима, ремек-дела прекидају своје упорно ћутање. Она се разголићују. И шта откривају? Врло често то да су — фалсификати.

Вато је чувао своју тајну

Пре двадесет година, у музејском свету где борбе мишљења често потсећају на дискусије у уругвајском парламенту, око једног малог платна француског сликара Ватоа образовала су се два жучна табора. Аргументи и једних и других били су јаки. И тог децембарског јутра реч је дата науци.

У павиљону „Флора" оспоравану слику већ су били фотографисали. У снопу светлости специјалних лампи која отстрањује сенке, слику су испитивали микроскопом, затим пинакоскопом (апаратом који је пронашао др Фернандо Перез, оснивач лабораторије у Лувру). Али, Вато је чувао своју тајну. Да би га приморали да проговори, остало је још да се употребе ултравиолетни зраци, инфрацрвени и Х-зраци. И — „светлост која брије".

У својој књизи о Лувру, директор Националних музеја Жорж Сал описује шта је „светлост која брије" и како се она употребљава:

„Да би се испитала једна слика под „светлошћу која брије", на површину слике баца се један сноп светлости под углом од 0 до 20 степени. На тај начин, све рапавости и задебљања која се иначе једва виде сад се појављују у снажном рељефу, тако да слика личи на преорану земљу, неравну, усковитлану, или глатку површину, рађену врхом четкице. На тим површинама, карактеристично обележје аутора одаје се знацима у које се не може сумњати".

Потез кичице сваког сликара, начин на који он ставља боју на платно, потписују његово дело на много сигурнији и веродостојнији начин но што то чини његов потпис на слици. Тако је у лабораторији светлост „обријала" и слику Ватоа. И шта се показало? Центар слике радио је мајстор Вато; његова „рука" јасно се распознавала. Све остало око тога било је, нажалост, дело неког имитатора.

Два месеца касније, испитујући Х-зрацима једну слику за коју се педесет година сматрало да је Рубенсова, Мадлена Ур је открила да је њен прави аутор један исто тако чувени сликар — Делакроа...

Овде се „оперишу" болесници Лувра

— Хало, овде лабораторија. Је ли то Одељење за рестаурацију? Шаљем вам слику А 74 с њеном дијагнозом — каже Мадлена Ур.

У ходницима Одељења за рестаурацију влада тишина. Људи у белим блузама тихо корачају, мирис терпентина меша се с мирисом етера... Као у некој операционој сали. Овде се „оперишу" болесници Лувра. У великим орманима с преградама они „леже" подељени у три групе: „за рестаурацију", „за чишћење", „за поправку". А оперишу се не операторским ножићем, већ четкицом.

— Замислите једну слику сликану на платну, — вели шеф Одељења за рестаурацију. — После једне незгоде платно је поцепано. Таква штета вам можда изгледа непоправљива! А за нас оваква врста посла претставља „ситне случајеве".

Ток операције једног поцепаног платна може се изразити са свега три речи: обложити новим платном. Слика се једноставно лепи на ново платно, а поправка је само питање вештине.

Уторником ујутру Лувр је затворен за публику. Али, пред једном сликом застаје групица „људи у белом". На какву се то тајанствену операцију припремају? Они „учвршћују" једно ремек дело. Под утицајем влаге, слика се потклобучила и љушти се, али болест ју је само местимично напала. Да би је излечили, не морају чак ни да је скидају са зида. Испод оних делова који се љуште једноставно ће ушприцати лепак; слика ће добити „ињекцију", и то је све. Такав посао они називају „лицкањем".

Да би се спасла Бронцинова слика — А 74 — интервенција неће бити тако лака. Јер, цела површина ове слике се „перута". Потребна јој је нова подлога. Ова операција има своје име. То је виша хирургија. Називају је — „преношење". Она је веома драматична, али не претставља никакав ризик. Изводи се овако: 1) слика се одлепљује с платна на коме је до тада лежала и на коме се више не држи како треба. На тај начин се цело дело појављује „од натрашке"; 2) наличје слике се лечи и припрема се нова подлога; 3) опна од боје, односно дело, лепи се на ново платно, па се затим одлепљује картон који је у првом поступку служио за заштиту лица слике.

После оваквих операција, за које је потребно веома много вештине и знања, оболеле слике, ремек-дела чувених мајстора, опет ће заузети своја места на зидовима Лувра.

Возом на Етну

Од свих вулкана на свету најлакши је прилаз на Етну. Прошле године довршена је успињача, која има осам вагона и вози до висине од 2.895 метара, тј. готово до самог врха. Успињачу има још један вулкан у Италији, Везув. Међутим, он је висок свега 1.200 метара, док Етна, са својих 3.225 метара, пружа видик на целу Сицилију. Њен врх је увек покривен снегом.

✡

ТАКМИЧЕЊЕ ПАПАГАЈА У „ГОВОРНИШТВУ"

Папагаји из свих крајева света нашли су се недавно на окупу у енглеском граду Дербију да покажу који од њих најбрже говори. На овом великом међународном такмичењу огледало се преко стотину пернатих „говорника". Победио је папагај „Ђорђи", који је успео да изброља 182 речи за непуних пет минута. Тиме је он освојио светско првенство међу птицама ове врсте.

✡

ЗЕМЉОПИСНА КАРТА ОД ПЛАСТИЧНЕ МАТЕРИЈЕ

У једном америчком картографском предузећу начињена је мапа света од пластичне материје. Она се може употребити за школе, канцеларије или за кућу. Мапа је у лепим бојама и рељефна, дуготрајнија је од обичне, док јој је тежина много мања него досадашњих рељефних карата.

✡

ЕЛЕКТРИЧНА ЕНЕРГИЈА НЕПОСРЕДНО ИЗ УРАНА

Један амерички научник, на основу опита које је вршио у лабораторији калифорниског универзитета, сматра да се из нуклеарног реактора, при разбијању атома урана, може непосредно добити електрична енергија. По његовом мишљењу, то се може постићи на тај начин што би се уран или плутонијум у гасовитом стању, тј. јако загрејан, кретао у магнетском пољу. Међутим, ово би изискивало веома скупе уређаје, а усто би се искоришћавало само 15 отсто ослобођене енергије. Научник додаје да је ипак могућно усавршавање овог поступка.

Борба за Флорину

Планету осуђену на пропаст

Роман од И. АСИМОВА

(47)

— Никад досад нисам видео овог човека, — плану Јунц — и никад нисам с њим разговарао. Није ово никаква удешена игра против вас и ја сам сит тих оптужби. Ја само тражим истину.

— Могу ли онда ја да му поставим неколико питања?

— Само изволите.

— Хвала. А сад ти... Рик... или како се већ зовеш...

Рик га погледа.

— Да, господине.

— Ти се сећаш једног човека који ти се приближио долазећи с другог краја стола док си ти седео беспомоћан и нечим парализан?

— Да, господине.

— Последње чега се сећаш било је то како он стоји изнад тебе и гледа надоле, на тебе?

— Да, господине.

— А ти си гледао навише у њега, или си се бар трудио да то учиниш?

— Да, господине.

— Седи.

Један дуги тренутак Фајф је седео непомичан. Његова уста, ионако без усана, претворила су се сада у танку затегнуту линију, док су му мишићи на образима одједном искочили. А онда је склизнуо са своје столице.

Склизнуо доле! Као да се иза свог писаћег стола спустио на колена. Али, он је заобишао сто и сад је стајао пред свима. Јунц је осећао како му се у глави све окреће. Човек који је изгледао тако достојанствен док је седео, наједном се претворио у жалосног патуљка.

Фајфове деформисане ноге тешко су се кретале, носећи снажан торзо и огромну главу.

Рик, широко отворених очију, пратио је Фајфово приближавање.

— Јесам ли ја човек који ти се приближавао заобишавши сто за којим сте седели? — запита га Фајф.

— Не могу да се сетим његовог лица, господине.

— Ја и не тражим да се сетиш његовог лица. Зар би могао да заборавиш ово? — рече Фајф, раширивши руке и показујући своје тело. — Зар би могао да заборавиш мој изглед, мој ход?

— Чини ми се да не бих могао, господине, — очајно рече Рик.

— Ти си седео, а он је стајао и ти си гледао навише у њега?

— Да, господине.

— Он је гледао доле на тебе, надвисујући те?

— Да, господине.

— Сећаш ли се тога добро? Јеси ли у то сигуран?

— Да.

Сад су се њих двојица налазили лице у лице.

— Гледам ли ја доле на тебе?

— Не, господине.

— Гледаш ли ти горе на мене?

Рик који је седео и Фајф који је стајао гледали су се равно очи у очи.

— Не, господине.

— Зар сам ја могао да будем онај човек?

— Не!

— Јеси ли у то сигуран?

— Да, господине.

— Ипак, остајеш при томе да је име кога се сећаш било „Фајф"?

— Да, то је име кога се сећам, — тврдоглаво ће Рик.

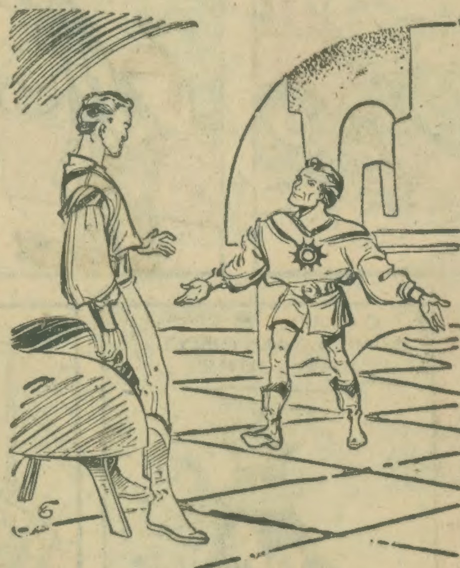
— Ма ко да је то био, употребио је моје име као заклон.

— Да... мора да је тако било.

Фајф се окрете, па се полако и достојанствено одгега до свог писаћег стола и попе се на столицу.

— Никад никоме досад нисам дозволио да ме види како стојим, — рече мирно. — Постоји ли разлог да се ова конференција настави?

Абел се осећао збуњен. Конференција је испала сасвим супротно од онога што је он очекивао. Фајф је успео да у свему покаже да је он у праву, а да су други грешили. Чак је испао мученик. Био је приморан, под уценом, да пристане на одржавање конференције и да постане предмет

лажних оптужби, које је разбио у парампарчад. Фајф ће се већ потрудити да његова верзија о току конференције буде разглашена по галаксији он се у њој не мора много удаљити од истине па да постане изврсна антитранторијанска пропаганда.

Абел би сад итекако желео да прекине с тим неуспесима. Анализатор свемира неће отсад бити ни од какве користи Трантору. Све оно чега се он убудуће буде сетио биће исмејано, чак и ако би било суушта истина.

— Чини ми се да постоји веома озбиљан разлог да се конференција не заврши, — први проговори Јунц. — Ми нисмо утврдили ко је одговоран за одузимање памћења овом човеку. Ви сте оптужили племенитог од Стина. Стин је оптужио вас. Узимајући да сте се обојица преварили и да сте обојица невини, ипак остаје чињеница да и један и други верујете да је кривац један од великих племенитих. Који?

— Зар је то засад важно? — одврати Фајф. — Мислим за вас. Сигуран сам да није. То питање ће се решити, али без интервенције Трантора и Међузвезданог бироа. Ја ћу наћи издајника. Сетите се да је злочинац, било ко да је он, био вођен намером да преузме монопол у трговини киртом и да ја нећу дозволити да ми он измакне. Чим буде ухваћен и његова кривица буде доказана, вратићу вам вашег анализатора свемира. То је све што вам могу понудити.

— А шта ћете учинити с кривцем?

— То је наша унутрашња ствар која се вас не тиче.

— Тиче нас се, — жустро се успротиви Јунц. — Јер, не ради се само о личности анализатора свемира. У питању је још једна ствар, од много већег значаја, и чудим се што то још нико није поменуо. Рику није одузето памћење због тога што је био анализатор свемира.

Абел није био сасвим сигуран на шта Јунц циља, али ипак рече:

— Доктор Јунц мисли, разуме се, на поруку о опасности коју је анализатор свемира послао.

Фајф слеже раменима.

(Наставиће се)

Велики књижевник — али и велики гурман

Виктор Иго био је један од најоблапорнијих људи који су икад постојали. У кафани недалеко од свог стана, у којој се састајао с Балзаком, Еженом Сијем и Димом — оцем, Иго је једне вечери појео целу шунку. Другом приликом је рекао: „Ћурка је чудна животиња кад за једног није довољна". Писац Теофил Готје написао је о њему следеће речи: „Виктор Иго има обичај да на своме тањиру ређа једно за другим читав низ јела, од котлета, пасуља на уљу, говедине у сосу од парадајза, пржене шунке с јајетом, до

беле кафе, печења преливеног сирћетом и премазаног сланичицом. Обед, који је трајао невероватно дуго, обично је завршавао сиром".

Необични закони

У Медизону, у држави Висконсин, постоји законска одредба која прописује казну за сваког оног чији пас "показује жељу да се свађа с веверицама које живе у градском парку". — У Мобилу, у држави Алабами, забрањено је

пуштање голубова ван голубарника. — У Џорџији се може казнити свако ко се у недељу ујутру купа у реци, ако у непосредној близини пролази пут који води у цркву. — У Атланти, главном граду државе Џорџија, забрањено је бекељење на децу само док се налазе у школи, на часовима. — У Спрингфилду, у Охају, забрањено је чишћење седишта и пода свих кола и аутомобила док се крећу градским улицама.

Постоје ли морски гуштерови?

Поједини поморци тврде да су у Атлантику, па чак и у близини северноамеричке обале, виђали морске гуштерове. Стручњаци кажу да то није тачно. Постоји само једна врста морског гуштера, из рода ингуана, који се може наћи једино на Галапагоским Острвима, у Пацифику. Он достиже дужину од 1,20 метра и делимично је водоземац.

Због заблуде...

Штит на грбу швајцарског кантона Луцерн држи један горостас. За ову почасну дужност горостас има да „захвали" једној заблуди. Наиме, године 1567 у томе кантону биле су пронађене кости неке давно изумрле животиње. Тадашњи учењаци сматрали су да су те кости делови скелета неког џиновског човека који је био висок најмање пет метара. Претпоставља се да и митови о змајевима у Кини имају као подлогу фосилне остатке некадањих гигантских животиња, чије су кости налажене по читавој земљи.

Стари ратови

Живот Етрураца био је на релативно високом степену цивилизације, а државом су управљали само људи из повлашћених редова. Риболов је претстављао важну привредну грану. Да би знали кад риба наилази у јатима, они су подизали високе осматрачнице. Етрурска култура није трпела

грчки утицај. О њиховој литератури остало је мало података; тек неколико натписа на саркофазима. Око пловидбе Тибром, Римљани су водили с Етрурцима честе и крваве ратове. Да би учинили по вољи својим боговима, Етрурци једног дана посеку 300 заробљених Римљана, али Римљани им убрзо одговоре истом мером.

WALT DISNEY'S

ВЕЛИКА ПОТЕРА ЗА ЛОКОМОТИВОМ

ЗНАО САМ АЛИ САМ ЗАБОРАВИО...

Зглавкари су једно коло животиња које немају кичму. Њихов труп састављен је из већег или мањег броја прстенова, који могу бити покретљивији или чвршће међусобно спојени, а неки су просто стопљени. И ноге зглавкара су чланковите. Тело им је споља заштићено чврстом рожнатом материјом, коју лучи покожица и која се у току развића пресвлачи. Главни живчани прибор налази се на трбушној страни, а срце, ако га неки зглавкар има, налази се на леђној страни. Коло зглавкара има четири класе: инсекте, стоноге, паукове и љускаре (љускар је, например, речни рак итд.).

Зашто се хлеб стврдне? — Хлеб се стврдне јер лепак који се у њему налази има ту особину да после два-три часа постаје тврд и крт као стакло

Галиматијас означава збрку речи, нејасан и неразумљив говор, речи без смисла и томе слично.

ПРВИ ЦИРКУСИ

Циркус — на старогрчком киркос, на латинском циркус — значи круг. Уствари, циркус је место за разноврсне забавне игре. Познато је да су стари Римљани имали више циркуса, а најчувенији је био Циркус Максимус, у који је у Цезарево време могло стати око 150.000 гледалаца. Доцније је овај циркус дограђиван, па је у њега могло да стане и више гледалаца. Он је био дуг око 600 метара, а широк 80. Имао је облик дугуљасто-округао, а седишта су била једно изнад другог, као у амфитеатру.

Циркуси су били чувени и у Византији, а нарочито у Цариграду. Прва циркуска група појавила се у Европи 1322 године, долазећи из Египта. Прве је претставе давала у Цариграду, па је одатле дошла и у нашу земљу, у Македонију, одакле је кренула у Европу.

Савремени циркуси много се разликују од старих. За прве осниваче модерног циркуса сматрају се Филип Астлеј, који је основао циркус у Лондону 1782 године, и Антоније Франкони, избеглица из Венеције, који је основао циркус у Француској. У то доба изводиле су се разноврсне вратоломије на коњима. После се репертоар проширио, уведене су дресиране дивље звери и друге животиње, појавили су се кловнови, а у циркусима су радили и људи који су имали велики уметнички дар, као Грок и други. Раније су били најчувенији: циркус Буфала Била, Барнум итд.

Пртљаг римског војника

Пртљаг римског војника састојао се од хране и различитог оруђа: тестере, лопате, кухињског посуђа, итд. Цео тај пртљаг био је везан за једну дашчицу, па натакнут на мотку која се носила на левом рамену. Тешки пртљаг легионара — шаторе, животне намирнице, жрвњеве за млевење жита, кољe, итд. — носила је товарна стока, коју је пратило много слугу.

ЗНАО САМ АЛИ САМ ЗАБОРАВИО...

Шта су биљке? — Биљке су жива бића (организми). Оне имају исте основне особине као и животиње, с којима сачињавају живи свет. Разлике између биљака и животиња јасне су само онда кад се упореде савршенији чланови оба света, а много су мање упадљиве код простијих организама. Код најпростијих, тих разлика готово уопште нема.

Шта је видик, шта је хоризонт, а шта је стојиште? — Ако изађемо у поље, приметићемо да се небо „спаја" са Земљом. Та линија која „саставља" небо и земљу назива се хоризонт, а видик је цео простор обухваћен хоризонтом. Стојиште је место на земљи са кога посматрамо видик и хоризонт. Што је стојиште на већој висини, већи су и видик и хоризонт. Хоризонт има разне облике. Ако га гледамо из долине, он је јајаст, а ако га гледамо на мору он има облик круга, итд. Небо је, уствари, васиона.

Како је постао НЕБЕСКИ СВОД

— ИНДИЈАНСКА ЛЕГЕНДА —

Било је то у давна, прадавна времена. Пре но што је живео први племенски поглавица, пре но што је био сагра]ђен први вигвам, пре но што се родио праотац племена Црна Нога. Али, и у та прадавна времена било је на земљи људи и они су ловили. А кад би умрли, одлазили би у горња ловишта.

У то време није било неба и сунце је подједнако обасјавало горња и доња ловишта. На доњим ловиштима, на земљи, људи су ловили буфала и лосове, а на горњим ловиштима духови су ловили пламене бизоне и небеске орлове. Временом су људи на равној земљи постали незадовољни, као што се то већ људима увек догађа, и почели су да посматрају лов духова и да им завиде. Јер, шта је месо буфала и лоса и даброва кожа у поређењу с чаробним месом пламеног бизона и блештавом кожом небеских орлова?

Једнога дана, Оновате, човек који је имао снагу три медведа, баци свој томахавк увис и уби једног небеског орла. То је наљутило духове и они се пожалише Великом Духу. И он тада сакри горња ловишта од погледа људи једном плавом завесом.

Отада је сунце дању обасјавало доња ловишта, а ноћу горња. Људи су и даље ловили лосове, а духови пламене бизоне.

У то време живела је Ају, жена лукава као три пуме. И та жена била је веома радознала. Желела је да види како духови лове на горњим ловиштима. Због тога је стала наговарати људе да се попну на дрвеће и просеку рупе у плавој небеској завеси. А дрвеће тада није било као што је данас. Било је велико као планине и високо, високо. Сто људи није могло да обухвати једно дрво или да му сагледа врх. Горње гране дрвећа допирале су до небеске завесе и људи, под наговором лукаве Ају, лукаве као три пуме, просекоше рупе на небу. И кад је ноћ дошла и сунце обасјало горња ловишта, његова светлост пробила се кроз рупе и почела светлуцати. Људи су сад проводили вечери вирећи кроз рупе и посматрајући лов духова, а Ају је седела на највишој грани и хранила своју радозналост.

Једне ноћи, Оновате, човек снажан као три медведа, протурио је руку кроз једну рупу, зграбио за ногу једног пламеног бизона и свукао га с неба. Његова рука осушила се до рамена, два његова нокта претворила су се у пепео, али те ноћи он се частио храном духова.

Поново се духови пожалише Великом Духу, али Велики Дух одби да поправи плаву завесу. Изгледало је да се он и љути на људе и да му се свидела њихова смелост. Али, он је на крају попустио пред молбама духова и једним покретом руке учинио да небеска завеса почне да се креће у круг.

Људи више нису могли да вире кроз рупе које су просекли. Јер, тек што би прислонили око на отвор, овај би почео да се креће и човек би морао или да престане да гледа или би пао с дрвета. Данас се плава завеса не окреће тако брзо као некад, али загледајте се у звезде па ћете већ после пола часа приметити да су се помакле са свог места.

Тако су људи с доњих ловишта одустали од посматрања горњих ловишта и вратили се лову на буфала, лосове и даброве. А Ају је била несрећна, јер је њена радозналост остала незадовољена. Али, Ају је била лукава као три пуме, па је сковала план. Отишла је Оноватеу, човеку снажном као три медведа, и прошапнула му свој план. Једне ноћи он је отишао тамо где је расло највише дрво на земљи које се звало Горикан, што значи „несаломљиво". Оновате се попео на дрво и кад је стигао до његовог врха узео је највишу грану Горикана и протурио је кроз најближу рупу на небу. И грана се тамо заглавила.

Окретала се и окретала небеска завеса око те гране, али та тачка није се померала. Јер, њу је држало дрво несаломљиво.

Тада су се духови који лове на горњим ловиштима страховито разјарили. Поново су се жалили Великом Духу. Али, он им се овог пута само насмејао. Због тога су они послали ватру на дрзника.

Ватра је опекла човекову кожу, спалила женину косу и кору дрвета. Али, Оновате је угасио ватру, Ају је намазала уљем његове ране, а дрво је и даље стајало. Тада су они послали воду. Вода је ослабила човекове руке које су држале дрво, напунила женина уста и почела трулежом да растаче корен дрвета. Али, они су се и даље чврсто држали. Духови су тада послали камење, и гром, и гвожђе, и муњу. Ништа није помогло. Дрво је чврсто стајало, небо се и даље окретало око једне тачке и жена је хранила своју радозналост.

Најзад, духови су пробудили страшног Снежног Духа који живи дубоко, дубоко под земљом. Он је дошао са својим ветровима и бурама и оборио се на дрво. Лед се ухватио по рукама Оноватеа и он, иако је имао снагу три медведа, није више могао ни да их подигне. Град је тукао женину главу и она, мада је била лукава као три пуме, није више могла да мисли. А снег се све више и више слагао на гранама, Горикана, све док се, уз страшан прасак, несаломљиво дрво није сломило и пало на земљу. И снег их је све затрпао.

Ипак, све до данашњег дана небеска завеса окреће се око једне непомичне тачке на северу. Зато се Поларна звезда никад не окреће, као што се крећу остале звезде — рупе на плавој небеској завеси.

Понекад се Ају покрене ноћу под тешким снежним покривачем и стане да шапуће своје лукаве речи на ухо Оноватеа, човека снажног као три медведа. Својом огромном снагом он тада почиње да диже дрво, да би још једном могао да посматра како духови лове на горњим ловиштима. Али, они одреше страшног Снежног духа и истерају га из његове пећине, дубоко, дубоко под земљом, и тада настају страшне снежне буре од којих човек дрхти.

ХАВАЈСКИ ОГРТАЧИ од перја

Стари становници Хаваја имали су изразит смисао за лепо. С великим утрошком времена и пажње, они су израђивали накит или за властиту употребу, или — што је био чешћи случај — за своје поглавице. Као украс нису служили само, свакон посетиоцу острва познати, „леис" (цветни венчићи), већ и наруквице и огрлице од разнобојних шкољки и зуба, животињских и људских.

Веома цењен накит претстављале су узице од нанизаних псећих зуба, које су обавијане око чланака на нози. За време игре, ови зуби лупкају у ритму корака играча.

Но, најупадљивији накит претстављају свакако дивни огртачи од перја, које носе краљеви и највише поглавице. Приликом израде ових раскошних делова одеће показују Хавајци такав степен вештине и уметничког укуса на какав се ретко наилази код других примитивних народа. Израда огртача је био рад који је захтевао бескрајно много стрпљења и прецизности. Велик број вештих занатлија радио је месецима, често и по годину дана, на изради једног јединог огртача од перја.

Прво је требало, према мери, израдити мрежу од нежних влакана олона, биљке која успева у тамошњим шумама. На ову мрежу, састављену од мноштва финих петљи, завеже се на хиљаде мајушних пера, једно поред другог у правим уским редовима. Пера су тако вешто распоређена да готов огртач делује глатко и прелива се као перје на грудима тропских птица.

Набављање пера за овај раскошни огртач који се носи само у одређеним приликама, као знак достојанства, претстављао је дуготрајан и мучан посао. То су радиле групе нарочитих ловаца — „пое хахаи", што на језику урођеника значи „скупљач пера". Пое хахаи крстаре по густим шумама у унутрашњости земље и хватају птице, којима чупају тачно одређена пера.

Занимљиво је да ловци не убијају птице, већ их хватају живе. То се постиже на следећи начин. На гране оних дрвета на која обично слећу птице жељене врсте сакрију ловци мале шипке премазане неком лепљивом кашом. Кад птице додирну шипку, залепе се за њу и не могу више одлетети. Пое хахаи тада ишчупају заробљеницама мале праменове паперја светложуте боје који се налазе испод и изнад репног корена. После тога пуштају птице на слободу, јер до идуће године поново ће им порасти жуто паперје.

Огртачи су претежно жуте боје, мада их има и црвених и црних. Знатан број примерака ове старе хавајске уметности сачуван је и налази се по разним музејима у свету. Прекрасан огртач који је припадао Камехамеху I, најзначајнијем хавајском краљу, чува се у музеју у Хонолулуу. Рачуна се да је за његову израду употребљено перје од 80.000 птица.

Под златним плаштом

Вештачки сателит који се сада гради за рачун америчке морнарице и који ће бити избачен у васиону за време Међународне геофизичке године биће потпуно прекривен врло танким омотачем од чистог злата. Претставник предузећа које треба да изврши ово облагање изјавио је да златан слој неће бити дебљи од једног хиљадитог дела милиметра.

МАЛЕ ЗАНИМЉИВОСТИ

КИЧМА КАО ОРУЖЈЕ

Лемур, који живи у Западној Африци, међу свим сисарима одликује се тиме што му део кичме штрчи ван тела у облику реда оштрих коштаних шиљака, којима се он служи као оружјем.

☆

ЗБОГ КУГЕ...

Пасош, путничка исправа која је потребна сваком оном ко путује у другу државу, дугује свој постанак мерама предострожности предузетим против куге. Године 1384, одлучила је Млетачка Република да од свих путника који желе да ступе на њено подручје захтева уверење да долазе из места где нема куге. Та потврда морала је бити издата од градског већа путниковог места становања или места из кога је кренуо. Из тих уверења развио се током времена пасош.

☆

МЕДАЉЕ — ИСТОРИСКИ ДОКУМЕНТИ

О историји Холандије говоре медаље које су биле изложене у дворани холандске државне ковнице. Ова збирка од 820 медаља претставља нешто најлепше што су у 16, 17 и 18 веку створили фламански и холандски мајстори. Међу најуспелије спада велика златна медаља, приказана у ковчежићу од истог метала, коју је град Куленбург даровао Виљему IV.

☆

АТОМСКО ПОВРЋЕ

На универзитету у Мичигену постигнути су значајни резултати у опитима зрачења семена поврћа. Боранија добивена из оваквог семена показује много боље особине од обичне, како у погледу брзине пораста и квалитета, тако и отпорности према болестима. Тиме је, уствари, створена нова врста бораније, која је добила име санилак. Сада се врши укрштање семена те бораније с другим врстама, да би се створиле нове, још боље врсте.

НАЈДУБЉЕ СЛАТКОВОДНО ЈЕЗЕРО

Бајкалско Језеро налази се у источном Сибиру. Ширина му износи 25,5 до 73,5, а дужина 620 километара. Оно је најдубље слатководно језеро на свету, а највеће језеро у Азији. Највећа дубина Бајкалског Језера износи 1741 метар. Од 1892 до 1906 године преко залеђене површине језера путовало се железницом, све док није изграђена пруга око њега. Језеро почиње да се леди првих дана јануара и остаје залеђено до половине маја. Дебљина леда износи 70 до 140 сантиметара.

☆

ЗВЕЗДА КОЈА ПРЕТСКАЗУЈЕ ВРЕМЕ

У Ахену, у Немачкој, ускоро ће бити постављен нарочити електрични уређај који ће становницима овог града показивати какво ће бити време за следећа 24 часа. Овај уређај састоји се од циновске „звезде", састављене од неколико хиљада сијалица. Кад звезда има зелену боју, то претсказује лепо време, наранџаста боја значи наоблачење, а наранџаста боја уз истовремено треперење казује да неизоставно треба понети кишобран. Бела звезда означава снег. Поред звезде постављене су велике неонске цеви, које треба да прикажу кретање температуре. Ако светлост у овим цевима иде одоздо нагоре, то претсказује пораст температуре, док обрнуто кретање означава њен пад.

Први овакав уређај постављен је пре шест година у Њујорку, на висини од 170 метара. Он је тежак 45 тона, а састоји се од 4200 сијалица и 1500 метара неонских цеви. По угледу на овај, и уређај у Ахену налазиће се на највишој згради, тако да ће се видети не само са сваке тачке у граду, већ из неких места у Белгији и Холандији, близу чијих граница се Ахен налази. Иначе, овај уређај је поклон једног грађанина Ахена своме граду.

☆

КАД НИЈЕ БИЛО СРЕДСТАВА ПРОТИВ ИНСЕКАТА

Средњи век се, као што је познато, није одликовао чистоћом и смислом за одржавање хигијене. У то време људи који су себе убрајали у „елегантан свет" имали су у својој гардероби такозване „ловце гамади", начињене од крзна или неког сличног материјала. Кад би се један такав „ловац гамади" напунио нежељеним гостима, потапан је у воду, да би се инсекти подавили. „Ловац гамади" био је саставни део одеће чак и на дворовима.

КАКО СЕ ШКОЛОВАЛО

пре 200 година

Сремско село Кузмин једно је од ретких наших села које је већ врло рано добило своју писану историју, састављену према казивањима оних који су били његови најранији становници. И сам писац те историје, Петар Руњанин, забележио је много штошта из повести свога села што је сам видео и доживео.

Петар Руњанин родио се 1775 године у Кузмину. Касније је постао свештеник, а једно време био је у своме селу и учитељ. Бавио се књижевношћу, нарочито педагошком. Штампао је неколико књижица, а доста је својих састава оставио у рукопису. Нарочито је позната и цењена, за нашу науку и врло драгоцена, Руњанинова Аутобиографија, штампана у целини тек 1914 године. За њу је Јован Скерлић рекао: „Радове овакве врсте читаће не само стручњаци, који у њима могу да нађу доста корисних података, но и обични читаоци, који су ради да сазнаду како се у нас живело и школовало пре једног столећа ...“ Руњанин је у рукопису оставио и Повесницу села Кузмина. За тај његов рад је речено да је „израђен с јако много труда и нарочито је занимљив због статистичког материјала у себи“. Неколико опширних поглавља у Аутобиографији такође је посвећено селу Кузмину, а то су најлепше и најзанимљивије странице у овом спису, које су искрено одушевиле и Јована Скерлића.

Домови су опустели

Руњанин је био поштовалац Доситеја Обрадовића и у својој Аутобиографији назива га „блажени“ и „премудри“. Он је прихватио Доситејеве идеје и настојао је да их практично примени. Међутим, живот Петра Руњанина био је често узнемираван пакостима и подлостима црквених људи, којима није био по вољи ни он лично ни његов просветитељски рад у народу. Противници су му загорчали и последње часове живота. Умро је у свом родном селу, 1839 године.

Село Кузмин настало је почетком 18 века од збегова наших људи који су се у њих привремено склањали за време честих аустриско-турских ратова. „Мачвани, Јадрани (из Јадра у Србији), Бошњаци, Ерцеговци, Далматинци — сви овде у једно место населили су се, из различитих предела“. Што се тиче ношње у том старом Кузмину, она је била врло различита. „После, казује Руњанин, кад су Хорвати и прочи (други) Серби из венецијанских предела (Млетачке Републике) доселили се, још веће различије ношива произишло је“. По ношњи се знало одакле је ко дошао, а ту ношњу из свог старог завичаја жене су сачувале све до првих деценија прошлог века.

Кузмин је био село у Војној граници, где су сви мушкарци од 16 до 60 година стално морали да буду војници, а њиме је у име војних власти управљао један официр или подофицир. Крајем 18 и почетком 19 века број становника видно је опао. То је био случај и са осталим граничним селима. Домови који су 1790 године били велики — имали по 40 чланова — 1802 године „постали су мали или сасвим опустили“, прича Руњанин у својој Повесници села Кузмина. Велики ратови, нарочито они које је Аустрија водила против Француске од 1790 године, десетковали су мушко становништво Војне границе. Нестајале су и изумрле читаве велике задруге, јер су аустриске власти настојале да из Границе извуку и последњег војника. Појединa села више се никад нису опоравила. Тако је и Кузмин имао више становника крајем 18 него половином 19 века. Војна граница била је страшна за наш народ који је живео у њеном саставу ...

Свако дете за себе разред

Осим драгоцених културно-историских података, Петар Руњанин је у својој Аутобиографији изнео и неколико ванредно живих слика из прошлости села Кузмина. Но, те слике нису типичне само за стари Кузмин. Оне имају много шири значај; уствари, сликају живот нашег народа у Срему под крај 18 века. За данашњег читаоца, кога занима културна прошлост нашег народа, први кораци који су чињени ка школи и просвети, у Руњаниновој Аутобиографији свакако да ће бити најзанимљивија она места где он говори како је као дечак учио основну школу у свом селу. Руњанин је о томе дао потпуну слику, желећи да прикаже „стари метод“, који је некад владао у српским основним школама. Као учитељ, Петар Руњанин је био присталица напредних идеја у педагогији, али и њему је било суђено да као дечак искуси у основној школи онај „стари метод“ који је био најстрашнији баук за сву српску децу.

У оно време постојала је и пословица: „Виче као да је у школи“. Та пословица била је сасвим оправдана и тачна. Чим би се деца окупила у школи и „очатила“ обавезну молитву, свако би дете узело преда се свој „пропис“ и чекало да учитељ викне громким гласом: Читај! И настао би урнебес. Морало се викати колико је кога грло носило. Тада у школи није било разреда; свако је дете за себе сачињавало разред, тј. лекције се нису училе подједнако, него како је ко могао да напредује. И ако је у школи било педесеторо деце, свако је сада читало нешто друго, тако да се из те галаме ништа није могло разабрати. Али, било је главно да свако дете виче. „И кога би учитељ приметио да велегласно не виче, тога би са појаким дудовим прутом, или са снопићем везаних врбових шиба, по глави, по ушима или куда доспе здраво ишибао да каткад и крв удари ...“

Грлати су најбоље пролазили

Дакле, у школи је било обавезно да се виче и они грлати су најбоље пролазили. По тој ужасној вици и знало се где је у селу школа. Кад је учитељ сматрао да је доста вике и да је „час учења“ завршен, тада би ударио штапом по столу и заповеднички рекао: Слишати се! — што би значило: Одговарај задатак! Они смелији и способнији искочили би први из клупа и поређали се један за другим испред учитеља. То је била врста најбољих ђака. Чим први од њих отклепеће своју лекцију, учитељ му ноктом зареже у књигу докле ће бити следећа лекција и одмах потом долази други, трећи ... док се не изређа цела врста. У другој врсти су они мање смелији и способнији, а трећа врста уопште и не чека до дође на ред. „Који своју лекцију није добро научио, или се пред учитељем страши да чита, тај не приступа слишати се, но кад други с места устану и покрај стола учитељева нарећају се, овај сиромах на место где кривци обично клече сам без заповеди клекне и казну очекује, која се на крају часова богато раздаје ...“

Петар Руњанин истиче да његов учитељ није био онај од најгорих, за које кажу да нису учитељи него мучитељи и с децом тирански поступају. Било је учитеља који су децу стављали у фалаге, у неку справу у коју се увуку ноге, па се онда бије по табанима. Ударали би тако спутаној деци по педесет и више штапова по табанима, а „јадна деца као мачке маучу и два и више дана на ноге стати не могу“. Све је то учитељу било дозвољено, а то још и нису биле најгоре казне. Кад би родитељ довео своје дете у школу, давао је учитељу одрешене руке: „Моје кости, а твоје месо“. А учитељ је шарао месо и по неколико пута на дан, пазећи само да не повреди детињу кост.

„Свако јутро и свако после подне доносе се у школу нови прутови — дудови, шљивови, лескови или од каквог другог дрвета, а приде томе и пуни нарамци снопића нових шиба“ Све су то морали сами ђаци да донесу и ретко би се догађало да се та богата залиха „васпитних средстава“ не потроши у један дан.

„Милосрдна душица“

Често се догађало да је после завршених часова цела школа била стављена „под ексекуцију“. То се обично догађало кад учитељ није био нарочито задовољан „слишањем лекције“. Кажњавање је трајало по цео сат. Школа је јечала од вриске, јаука и запомагања. Од овог мучења ђаке је могао да спасе неко ко би случајно наишао и измолио милост од учитеља, или му запретио да ће га премлатити ако буде даље мучио децу.

Кузмински мали ђаци имали су у време кад је Петар Руњанин био основац своју „милосрдну душицу“, неку бабу Смиљану, која би за њих често измолила милост. Сви ђаци настојали су да са бабом Смиљаном буду што љубазнији, већ издалека скидали су јој капу и где год би је срели љубили су је у руку. С бабом Смиљаном имали су потајни договор и јављали су јој кад запрети опасност да учитељ целу школу стави „под ексекуцију“. „Она сирота, милостива и сажаљива, није марила што преслиша или који други посао дангуби, него се често и по цео сат задржавала у близини школе, све док не дође време за ексекуцију и док учитељ не повиче: Напоље кривци!“ Тада би се баба одједном појавила као да је пала из облака и сасула грдњу на учитеља, називајући га бездушником и претећи му читавим селом. Тако је баба Смиљана једина уносила мало душе и срца у кузминску школу, која је увек јечала: или од извикивања лекција или од страшних батина ...

Таква је била српска школа у селу Кузмину пре готово два века. Ишло се у њу обично четири године, али и после тога многи њени ђаци, иако су „изјели више батина но хлеба“, једва су научили да нешто читају ...

Непризнати Рамо

Велики француски композитор из 18 века Жан Филип Рамо, чија се музика данас изводи у целом свету, за живота је делио судбину многих непризнатих уметника. Против њега су плетене многе интриге, против његове музике била је

готово сва публика. Он није престајао да прима ударце немилосрдних и неправичних критичара, а свакодневно је добијао подругљива писма у прози и стиху. Но, време је збрисало пакости и за Рамоова дела данас не постоје границе.

ЗАГОНЕТНИ НЕСТАНАК ИНСЕКАТА У ЕНГЛЕСКОЈ

Две необичне природне појаве које су се 1869 године догодиле у Енглеској изазвале су у своје време праву узбуну међу научницима. Наиме, у раним летњим месецима те године инсекти неких обичних врста готово потпуно су ишчезли из многих делова Енглеске. Примећено је такође да су ласте и неке друге птице цркавале од глади због нестанка инсеката којима су се до тада храниле. А онда, крајем јула, почела је инвазија. У Јужну Енглеску долетали су инсекти у невероватно великим ројевима. Истовремено, на километре дуги низови потопљених биљних вашију и неких других инсеката налажени су у мору недалеко од источне обале. У неким местима живи инсекти — муве, осице, божије овчице, скакавци, комарци и многе друге врсте — просто су заклонили небо, а мртви инсекти, који су као киша падали на земљу, морали су да се скупљају лопатама и спаљују на гомилама.

Идеалан циљ...

По брежуљцима и мочварним пределима централне Бурме живи данас око 200 јелена с двоструким роговима, последњи преживели примерци једне расе која је некад у великом броју насељавала ове области. Дању се скривају у шумама, а увече излазе да се нахране травом, пиринчем, цветовима и плодовима које налазе у близини река. Кад их

нешто узнемири, они пуштају дуг, дубок крик. Готово увек крећу се у групама, да би били сигурнији. Но, њихову најбољу заштиту чине оштар вид и брзе ноге. Бурмански јелени су идеалан циљ за ноћне ловце: мало јача светлост, упаљена у близини, довољна је да их заслепи и учини непокретним. Њихов број стално опада. Постоје, додуше, законски прописи о заштити ових животиња, али то није довољно да спасе једну врсту осуђену на пропаст.

ДА ЛИ ЈЕ МЕСЕЦ ВЕЋИ ПРИ ИЗЛАСКУ?

Многи се питају зашто је Месец већи при изласку него доцније, кад већ стоји изнад наших глава. Астрономи су установили да је то оптичка варка. Слике Месеца су узимане на свим висинама његове путање и на филму његов пречник био је увек исти. Па ипак, људском оку Месец изгледа знатно већи кад је близу хоризонта.

Не постоје дивље звери!

Курјак ће се играти с јагњетом, а гуја ће заборавити да уједа... Ово прастаро пророчанство претставља свакодневну стварност за младог француског зоолога и пријатеља дивљих звери Жака Бујоа. Необични научник заволео је од своје треће године животиње и звери и отада се од њих више није раздвајао. На скромном породичном имању недалеко од Анжуа, отац је малом Жаку направио прави зоолошки врт. Дечак је постепено постао пријатељ свих дивљих звери и, штавише, на његовом имању спријатељиле су се животиње које су иначе вековни непријатељи. Орлови, дивље свиње, курјаци, гавранови, тигрови, па чак и најстрашније отровнице испољавају према Бујоу само једно осећање — љубав.

Па ипак, Жак Бујо није ни хипнотизер, ни мађионичар...

Основно Бујоово откриће од огромног је научног и моралног значаја за став човека према зверима. Најчешће, природњаци објашњавају понашање животиња на основу реакција својствених људима. То је велика заблуда. Свака звер има свој свет, у коме владају посебни закони. Ако жели да се упозна и спријатељи с њима, природњак треба психолошки да се претвори у лисицу, орла, мајмуна или змију. Страх је основна реакција нагона за одржањем и он је код звери јачи чак и од потребе за храном. Поступци проузроковани страхом могу бити изванредно сурови и нелогични. Чак и човека који јој прилази с храном звер сматра за непријатеља, јер су људи вајкадашњи непријатељи и прогонитељи звери.

Ипак, поверење и љубав могу да замене вековне непријатељске нагоне. Само, потребно је много стрпљења и рада па да дивља свиња, тигар, орао или змија почну да испољавају потребу за човековим пријатељством и миловањем. Да би човек у томе успео, треба на првом месту да се ослободи сваког страха према звери којој жели да буде пријатељ. Данас је познато да страх проузрокује код човека лучење адреналина, што звери својим изванредно оштрим чулом мириса одмах осете. Свака звер, као довољно опробан борац, зна да страх нагонски гони човека у превентиван напад. Према томе, мирис страха је за животињу и мирис напада или угрожавања, те звер, место да се повуче у одбрану, прва прибегава нападу, што нарочито важи за месождере, који су навикли да убијају своју жртву чим осете њен мирис страха.

Бујо је велики противник вековне заблуде по којој је интелигенција код животиња чисто интуитивне и инстинктивне природе. Он сматра да се интелигенција животиња развија исто као и људска, наравно у једном другом оквиру. Примећено је да су животиње свих врста осетљиве и захвалне на нежност и бригу које људи показују према њима. Но, да би то могао да примети, човек мора да познаје „језик" звери, који чине: гроктање, пиштање, крици и сваковрсни покрети.

Ево неколико примера који показују пут којим човек ступа у свет звери. Јастреб је познат као једна од најраздражљивијих и најагресивнијих ноћних грабљивица. Па ипак, јастреб који живи на Бујоовом имању осећа се у сигурности и прима с крицима захвалности његова миловања, а за награду изводи читаву малу акробатску тачку. Своју прву отровницу Бујо је припитомио када му је било десет година. Змију је сместио у решеткасту касету и сачекао је неколико дана док се она није сасвим смирила. Убрзо је отровница научила да трпи дечакова миловања, а ускоро је почела и сама да их тражи. Бујо тврди да су отровнице благе нарави и да се лако припитомљавају. Али, треба се добро пазити сваког наглог покрета који може све да поквари.

Бујо сматра да треба исправити још многе друге заблуде о зверима. Тако, лисице нису подмукла створења, већ стидљиве и доброћудне животиње. Довољно је давати им редовно храну па да изгубе сваку вољу да убијају и лове плен. Насупрот њима, мајмуни су у основи агресивна и љубоморна створења. Они су у стању да уједу чак и дете које познају и на које су навикли, само ако виде да носи слаткиш у руци. Сви Бујоови мајмуни добијају праве нервне нападе кад он милује пред њима свог синчића.

Птице грабљивице је много лакше припитомити док су младе него кад одрасту. Ипак је Бујоу пошло за руком да постане највећи пријатељ једне женке краљевског орла чију је канџу, повређену у клопци, лечио неколико месеци. Птица је за све то време стрпљиво подносила болове и није се отимала чак ни кад јој је Бујо хируршким ножем расецао загнојену рану.

Дивља свиња долази у ред жи...иња које се најтеже припитомљавају. Обично је могућно припитомити врло младе женке, и то само до извесне мере. Ипак је Бујо с једним младим мужјаком из Индокине постигао одличне резултате. Данас овај дивљи вепар прима Бујоова миловања као каква умиљата велика мачка. По наређењу свог господара, он седа, леже, преврће се на леђа и изводи мноштво других вештина

Флемингова бајка и истина

За проналазача пеницилина сер Александра Флеминга везана је једна веома лепа, савремена легенда овог наш... ...ничког доба, која говори како је откривен спасоносни пеницилин.

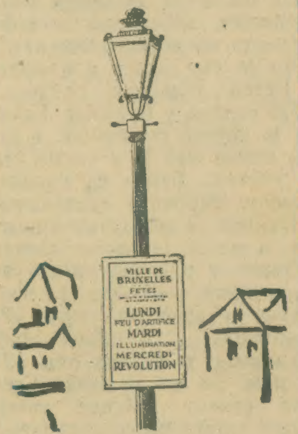
— Једног дана, — прича се — нека лепа, несрећно заљубљена лаборанткиња из Флеминговог института толико се растужила да је почела да плаче. Њене сузе капале су на једну културу микроба. Кад је истраживач после тога погледао кроз микроскоп, на своје огромно изненађење спазио је да су микроби престали да живе. Трагајући за узроком смрти микроба, научник је најзад закључио да их је уништио лизозим, материја која се налази у сузама и пеницилину.

Ту легенду разорио је лично Флеминг у једном разговору са човеком коме је поверено да напише његову биографију, француским књижевником Андре Мороа. Њему је он испричао истиниту предисторију открића пеницилина. Она је, као и обично, много прозаичнија од легенде.

— Једног дана, — испричао је Флеминг — кад сам имао гадну кијавицу, дошао сам у лабораторију без марамице. Из носа ми је капало као из олука, али како сам се био предао послу нисам на то обраћао пажњу. Радио сам над микроскопом. Није, дакле, суза несрећне жене уништила моје микробе, већ, наравно... разумете... зар не? Даље је све као у легенди. Само, нисам испитивао сузу, већ секрецију из свог носа.

ВЕРОВАЛИ ИЛИ НЕ...

НАЈАВЉЕНА ПОБУНА

Белгиски патриоти који су 1830 године спремали побуну против Холандије извешали су по читавом Бриселу огласе у којима је стајало: „Понедељак — ватромет; уторак — илуминација; среда — револуција". Холандска војска сматрала је као сасвим невероватно да би завереници јавно објавили свој план, тако да није предузела никакве мере. Међутим, побуна се догодила на унапред означени дан и Белгија је извојевала своју независност.

ЖИВИ ИЗВОР

Индиски факир Јанху из града Едлабада могао је, не скидајући суд са усана, да испије четири литра воде и да ту исту воду „источи" кроз десно уво.

ВЕШТИНА ЈЕДНОГ МАЂИОНИЧАРА

Робер Уден (Худини), чувени француски мађионичар, могао је у најбржем трку да прође поред изло-

га добро снабдевене радње и да после неколико часова наброји све изложене предмете, и то истим оним редом којим су били поређани у излогу.

ТРИНАЕСТ ПУТА УДОВИЦА

Маргарета Мак Добол (1660—1766) из Единбурга

у Шкотској, удавала се 13 пута и исто толико пута остајала је удовица. Као удовица је и умрла, у 106-ој години.

Волт Дизни

ДУШКО ДУГОУШКО

и други, добри и рђави становници његове варошице и околине

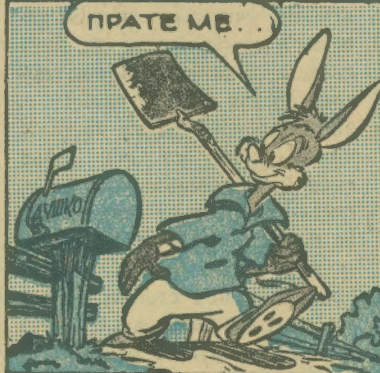

Са свих страна

КОНЗЕРВИСАЊЕ ПАРКЕТА

Према неким проценама, око 15 милиона квадратних метара пода, у првом реду паркета, конзервисано је на нарочити начин у Западној Немачкој. Тиме се, како се тврди, уштеђује бар 25% времена потребног за одржавање чистоће пода, а уштеда у средствима за чишћење износи исто толико. Код овако конзервисаног паркета отпада пре свега стругање, јер паркет више не упија прљавштину.

Постоје две врсте средстава за конзервисање пода. Једна се састоји од испарљивих уља и вештачких смола. Ова средства продиру дубоко у поре пода, дају му велику отпорност и омогућују лаке оправке. Друга средства, која се састоје од вештачких смола, стварају заштитни слој на поду. Она се брзо суше и зато се њима лако рукује, али њихово дејство траје само дотле док се тај заштитни слој не скине, тако да под треба с времена на време поново премазивати.

* * *

СЛАНИНА КАО ЛЕК

На основу искустава швајцарског лекара професора Гланцмана, објављених пре пет година, сада се сланина све чешће примењује за лечење разних болести код одојчади. Код неких кожних болести сланина се употребљава и код одрасле деце, па и код одраслих особа. Сланина садржи незасићене масне киселине, које отклањају изазиваче разних кожних болести, као и проузроковаче летње кијавице и бронхијалне астме. Да би се добила овако лековита сланина, потребна је нарочита исхрана свиња, као и конзервисање сланине при коме се не губи дејство масних киселина. Да би се ово постигло, потребан је сталан лекарски надзор при производњи овакве сланине. Сланина садржи исту количину витамина А као и мајчино млеко.

* * *

СТАРИ СТЕ КОЛИКО СУ ВАМ СТАРИ КРВНИ СУДОВИ

Процес старења тече различито код разних људи, а према новијим научним истраживањима он је тесно повезан с функцијом крвотока, тако да би се могло рећи да је човек стар колико су му остарели крвни судови.

На Калифорниском универзитету откривено је на који се начин њихова старост може мерити: количина крви која проструји кроз ткива организма пружа податак о стању човечјег тела. Уколико више крви за одређено време протече кроз ткива, она су утолико млађа, млађи су и крвни судови, и уопште читав организам.

Посебним поступком мерења количине угљених хидрата у мишићима који раде, тачно се може израчунати протицање крви кроз њих. После прегледа 500 индустриских радника утврђене су и „норме" за старост крвних судова. По правилу код особа од 18 година за један минут кроз 1000 грама мишића треба да протече 25 кубних сантиметара крви; од 25 година — 15, а од 35 — само десет кубних сантиметара крви.

Наравно, ово су опште „норме", од којих има отступања и изузетака, јер има млађих људи чије су физичке способности мање од знатно старијих сличне телесне конструкције.

* * *

НОВО МИШЉЕЊЕ О СТАРОСТИ ЗЕМЉЕ

Ирски научник др Опик проценио је старост наше планете на 3.500,000.000, а свемира на 6 милијарди година. Свој закључак доктор Опик заснива на разним факторима: распадању радиоактивних елемената, брзини међусобног удаљавања галаксија и рачуну о густини материја у васиони.

* * *

АНЕСТЕЗИЈА БЕЗ АНЕСТЕТИЧАРА

При већим операцијама веома важну улогу има анестетичар, лекар који без престанка прати пацијентово дисање, откуцаје пулса, рефлексе, покрете очију итд. Из свега тога он ствара закључак да ли треба појачати или одржати на истој мери дозу средства за успављивање, како би се операција са успехом привела крају.

Пошто је анестезија сложен посао, њујоршки лекар др Бикфорд хтео је да га упрости, па је недавно конструисао нарочити апарат чији рад зависи од рада мозга пацијента који се налази на операционом столу. Наиме, ако мозак постаје активнији, апарат аутоматски додаје успављујуће средство, а ако је мозак сувише успаван доза се смањује. Уређај доктора Бикфорда ради на основу пријема електричних импулса из болесниковог мозга. Како штампа пише, направа је испробана и стручњаци нису ставили никакве примедбе.

ДА ЛИ ЗНАТЕ?

ГНЕЗДО С ЈАЈИМА СТАРО 40 МИЛИОНА ГОДИНА

У америчкој савезној држави Небраски нађено је једно птичје гнездо са тринаест јаја за које се мисли да је старо око 40 милиона година. Јаја су величине кокошијих, али се није могло установити којој преисториској птици припадају. И цела јаја и љуске разбијених однети су у лабораторију на испитивање. Испитаће се и птичје кости које су такође нађене у гнезду. Све је то веома добро очувано у кречњачкој стени.

ХИДРАУЛИЧНЕ КОЧНИЦЕ ЗА АВИОНЕ

Млазни авиони моћи ће се убудуће брзо заустављати ако писте буду снабдевене хидрауличним кочницама. На пробама овог релативно простог уређаја један морнарички авион је заустављен на дужини од осамдесет метара а да није претрпео никакво оштећење. То се постиже на тај начин што авион при слетању једном куком закачи један или два кабла који су разапети преко писте. Каблови су на крајевима спојени с клиповима, а ови се крећу у цилиндрима испуњеним водом. Кад авион закачи кабл, он повуче клип кроз воду и на тај начин се апсорбује енергија авиона.

ИСПРОБАНА МАШИНА КОЈА ЋЕ ИЗБАЦИТИ ВЕШТАЧКИ САТЕЛИТ

У Америци су извршене прве пробе машине која треба да дâ почетну брзину вештачком сателиту. Ракета коју ће ова машина избацити имаће три ступња и тек из треће ракете излетеће сателит. Машина се креће на точковима, а и сама има надзвучну брзину.

„ЏЕПНА" АТОМСКА БАТЕРИЈА

Амерички научник Роберт Милер, проналазач „џепне" атомске батерије, у недавном разговору с новинарима изнео је неке појединости о овом свом проналаску. Он је рекао да је његова микро-батерија, на којој је радио више година, велика као зрно кукуруза, тешка пет грама, а ради захваљујући зрачењу прометеума 147. Ова мајушна батерија моћи ће да даје енергију за покретање часовника, или за рад радио-пријемника с транзисторима, пуних неколико година. Бета-зраци које испушта прометеум 147 преобраћају се у светлост, а ова, посредством фотоелектричних ћелија, у енергију.

Садашњи користан ефекат Милерове батерије још је веома низак — енергија коју она даје достиже само један отсто енергије ослобођене зрачењем. Међутим, добра страна овог проналаска лежи нарочито у томе што је прометеум једно од ретких радиоактивних тела која не испуштају гама-зраке, па, према томе, нису ни опасна. За ову батерију карактеристично је и то што она даје енергију у изванредно равномерним количинама, па је зато погодна за употребу код часовника, чијем механизму осигурава прецизност каква се код обичног часовника не може ни замислити.

АНТИБИОТИК ПРОТИВ ИНФЕКЦИЈЕ ЦРЕВА

Неколико америчких лекара успело је да добије нов антибиотик, назван ванкомицин, који се показао веома ефикасан код инфективног обољења црева. Ванкомицин је добијен из истог типа бактерија из земље као стрептомицин и терамицин. Он се може узимати кроз уста и преко инјекција. Овај антибиотик има и ту добру страну што се против њега не стиче тако брзо имунитет и што се не стварају токсичне реакције с другим антибиотицима ако се упоредо узимају.

ТЕКТУРА

Тектура је новолатинска реч и значи покров, завој. То је чисто парче хартије које се лепи преко оног дела у рукопису који се жели исправити и друкчије стилизовати, и томе слично.

ДЕЦА СА ЗДРАВИМ ЗУБИМА

Једна група америчких медицинских стручњака која је дуже времена боравила у Југоисточној Азији изнела је, у недавно објављеном извештају, да је приликом прегледа деце у селу Банг Чан, у Тајланду, нашла на изванредно мали број кварних зуба. Од 226 прегледане деце, 68 отсто није имало ни трага кариеса на сталним зубима. Сада се научници надају да ће утврдити какви то локални узроци доводе до повољног стања зуба код становништва овог краја.

НОВА ЖИЦА ЗА ЕЛЕКТРИЧНО ГРЕЈАЊЕ

Инжењери једне фабрике у Питсбургу произвели су нову електричну жицу за термичке апарате која је боља од свих досад познатих. Новим металуршким процесом научници су успели да бакарну жицу пресвуку танким слојем алуминијума, чиме је добијена жица која знатно дуже траје, а много је тања од досадашњих. Поред тога, она може да издржи и знатно више температуре.

АКАДЕМИЦИ СВЕ ДУЖЕ ЖИВЕ

Доајен француског Института за медицину у Паризу професор Леон Бене, стручњак за геронтологију, утврдио је да академици све дуже живе. Он то поткрепљује бројкама. Првог јануара 1806 године, например, просечна дужина живота француских „бесмртника" износила је 59 година, 1 јануара 1856 преко 60 година, а истог датума 1906 — 63,2 године. На дан 1 јануара прошле године просечна дужина живота чланова француске Академије наука достигла је 72,2 године.

ЈУХТА

Јухта је врста црвене говеђе или коњске коже која се прерађује у Русији помоћу брезовог уља, а употребљава се за ловачке чизме, ручне торбе, за повезивање књига итд.

Јесте ли већ чули да...

... челик се друкчије зове падо.

... из неких врста агаве које расту у Америци добија се шећерни сок.

... од лишћа ананаса добијају се чврста влакна за израду финих материја, као што је ананас-батист.

... према археолошким налазима у Данској и Швајцарској, чешаљ се употребљавао још у преисториско време.

... највећи пуж у нашем мору је бачваш, који може да буде велик као дечја глава. Помоћу нарочитих киселина које лучи, он растапа кречњачке делове других пужева и морских шкољки којима се храни.

... реч „арена", која данас означава борилиште или место неке акције, значи у-ствари „песак". Арена је у римско време био песком посут простор у средини амфитеатра.

... научник Алманда пронашао је још 1885 године принципе такозваног „анаглифа", који је касније послужио за стварање пластичног филма, тј. филма код кога гледалац има утисак тродимензијалности.

... особина и склоност појединих животиња да живе у чопору назива се грегаризам.

... први парк у Београду био је засађен тридесетих година прошлог века, налазио се на углу Немањине и Милоша Великог улице, а звао се „Финансиски парк". Подизање парка на Калемегдану почело је тридесет година касније. Прво дрво на Калемегдану посађено је 6 априла 1867 године.

... за најстарији речник на свету сматрају се глинене таблице ископане у Рас Сумтари (Сирија). На већини тих таблица, које су, како се претпоставља, припадале некој библиотеци, значење речи исписано је на разним језицима. Сматра се да су таблице старе око 3.500 година.

ДЕДИНЕ ВЕШТИНЕ

За цртаче почетнике

За оне који цртању нису баш много вични биће тешко да нацртају шареног лептира. Али ако се буду управљали по ономе што је показано на нашој слици успеће у томе без по муке.

Најпре треба нацртати горњу слику, која је више него лака. Кад се та прва скица постепено попуни, као што показује цртеж у средини, онда се долази до лептирића на доњој слици.

МАРИЈИНЕ ГОДИНЕ

Упитали Марију колико има година. Она је одговорила следеће:

— Моје године могу се претставити двоцифреним бројем. Разлика између двеју цифара је број који смањен за четири даје збир тих цифара. Разлика између квадрата ових двеју цифара је двоцифрени број који је пет пута већи од збира двеју цифара које дају моје године. Производ који се добија множењем тих двеју цифара је седам пута већи од прве, а двапут већи од друге цифре.

Погодите сада колико је стара Марија!

(Одговор: 27 година)

АУТОМОБИЛСКЕ ТРКЕ

За време једне аутомобилске трке на кружној стази, гледаоци су упитали професора математике колико кола учествује у трци. Он је одговорио:

— То је лако израчунати. Ако погледате у онај бели ауто и једну трећину кола која јуре испред њега додате на три четвртине оних која су за њим, добићете тачан одговор на питање.

Можете ли да израчунате колико је било кола?

(Пошто је стаза кружна, било је исто толико кола испред белог аута колико и иза њега. Укупно је, дакле, учествовало тринаест кола).

КАСИЦА С НОВЦЕМ

У једној касици има 46 комада металног и папирног новца од 1, 2 и 10 динара. Њихова укупна вредност износи 210 динара.

Али, ако од десетодинарки одузмемо половину, дводинарке помножимо са два, а једнодинарке са пет, добићемо исту суму — 210 динара.

Колико је у касици било комада од 1, колико од 2 динара, а колико папирних десетица?

(У касици је било 10 комада по 1 динар, 20 по 2 динара и 16 новчаница од 10 динара).

Занимљива рачунаљка

На овој рачунаљци коју видите на слици 1 има 25 куглица. На тим куглицама треба да испишете бројеве од 1 до 25, али тако да у сваком реду било усправно било водоравно, увек добијете збир 65.

Дакле како треба написати бројеве?

сл. 1

5	17	22	2	19
6	13	20	18	8
21	25	1	14	4
24	3	12	15	11
9	7	10	16	23

сл. 2

Пошто задатак није баш тако лак, дајемо вам решење на слици 2.

ОД ДЕВЕТ ЦИФАРА — СТОТИНУ

Знате ли које рачунске радње треба да извршите па да од девет цифара, поређаних редом од 1 до 9, добијете равно стотину?

(Решење: 123 — 45 — 67 + 89 = 100)

УКРШТЕНЕ РЕЧИ

Водоравно: 1) врста першуна; 3) пумпа; 5) ликовни уметник; 7) холандски шаховски велемајстор; 8) бог рата код старих Германа; 10) свеска; 11) бодеж; 12) коњ; 13) држава у Индокини; 14) носач; 17) по грчкој митологији калидонски краљ, Дејаниријин отац; 18) миндерлук, софа; 20) брдо у Црној Гори; 21) знак за хемиски елеменат осмијум; 23) санитарни уређај; 24) лако ломљив; 25) свеза; 26) прилог; 27) позитиван биланс; 30) дизање гласа, наглашени део говорног такта; 31) предлог.

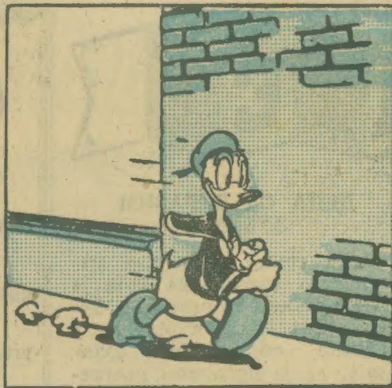
Усправно: 1) пријатељ (фр.); 2) острво у Јадранском Мору; 3) део војничке опреме; 4) град на Сицилији; 5) износ; 6) врста књижевног дела; 7) грчко слово; 9) оквир; 11) котур; 15) наука о методама наставе; 16) позитивна електрода; 18) линија која дели копно од воде; 19) мерило; 20) стара мера за тежину; 22) део намештаја; 24) један напитак; 28) врста кретања; 29) предлог.

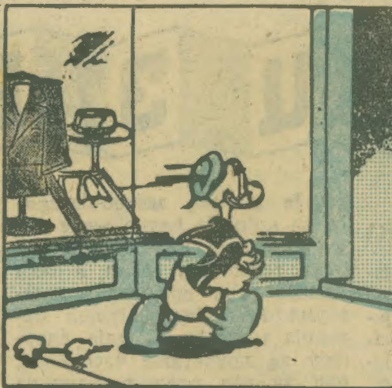
РЕШЕЊЕ ИЗ ПРОШЛОГ БРОЈА

Водоравно: 1) па; 3) Јава; 5) Корана; 7) ботаника; 8) аха; 10) сат; 11) са; 12) км; 14) ба; 15) царина; 18) Мини; 19) газела; 21) ко; 22) ар; 23) иа; 25) ата; 27) Мор; 28) серенада; 31) низија; 32) „шота"; 33) пи.

Усправно: 1) пара; 2) аван; 3) јота; 4) анис; 5) кобац; 6) Акаба; 7) бас; 8) ата; 12) криза; 13) минер; 16) ама; 17) Нил; 19) Гоген; 20) анода; 21) кас; 24) ара; 26) ариш; 27) Маја; 29) Езоп; 30) нити.

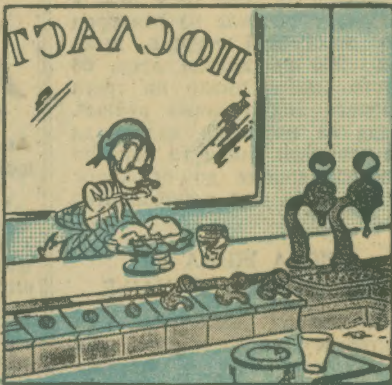

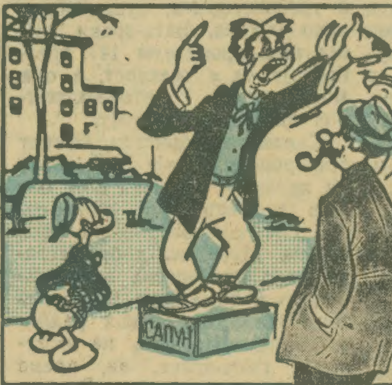

ОШАМУЋЕН

Паја је целог дана ишао с Патом по радњама, где је она куповала разне ствари. Увече, пренатрпани пакетима, враћају се кући.

— Види, Пајо, како је месец леп! — каже му Пата.

— Да... — расејано ће Паја. — А колико кошта?

ПОВЕРЕЊЕ

— Ево долази једна муштерија, неки старији човек. Смем ли ја да га обријем? — пита Шиља берберина код кога учи занат.

— Смеш... Само пази да се не посечеш! — посаветовао га мајстор.

ЗАГОНЕТКА

Мини: Погоди шта сам ти данас спремила за ручак!

Мики: Дај ми да ручам, па ћу после да погађам шта сам јео!

РЂАВ ЗНАК

— Како послови, комшија? — пита једна суседка Перу Ждеру, који је недавно отворио продавницу сухомеснатих производа.

— Рђаво, — невесело одговори Пера. — Сад су престали да купују и они који не плаћају.

КОЈИ ЈЕ ОДГОВОР ТАЧАН

ЛИСТ „СРБАДИЈА" излазио је у:
Бечу
Београду
Великој Кикинди
Нишу

ШЋЕДРО је:
ветар на нашем Приморју
острво
сељачка посуда за воду
стара алатка

ЦАБУНА је:
врста мајмуна
део народне ношње
река
село

ОДГОВОР

ЛИСТ „СРБАДИЈА" излазио је у сва четири горе поменута места. Као илустровани лист за забаву и поуку излазио је једанпут месечно у Бечу, 1874—1877, у власништву Јована Стефановића Виловског и Стевана Ћурчића. Као часопис за забаву и поуку излазио је једанпут месечно у Београду, 1881 до 1883, под уредништвом Стевана Ћурчића. Као лист за народне јавне потребе излазио је у Великој Кикинди 1898—1900. Као ванпартиски лист за новости, шалу и забаву излазио је двапут недељно у Нишу, 1909—1912.

ШЋЕДРО је острво у Јадранском Мору, око три километра јужно од средњег дела острва Хвара, а северно од Корчуле. Дужина Шћедра је 6,6 километара, а ширина 0,4 до 2,1 километра. Површина износи 9,2 квадратних километара. Ово острво је каменито и безводно. Највиши врх Шћедра висок је 113 метара. Обала је доста разуђена. Има много малих затона, нарочито са северне стране, где се дубоко увлачи у копно залив Вела Лука. На западу и истоку налазе се два рта, која су названа по главним ветровима: рт Маестро и рт Широко. Највећи део острва је под вегетацијом.

ЦАБУНА је село у Славонији, у крају око Вировитице. То је железничка станица на прузи Вировитица—Слатина.

Пустоловине МАЛОГА ЏОНИЈА МОРНАРА ТОМА ТРАУТА И КИНЕЗА ШАНГ-ЛИНА

Одговорни уредник Стојиљко Стојиљковић, Београд, Македонска 31. — Издаје и штампа „Политика", штампарско издавачко предузеће, Београд, Македонска 31. — Тек. рач. бр. 101 1-935, поштански фах број 124. — Претплата за нашу земљу: годишња 700 полугодишња 350; за иностранство: годишња 1.000, полугодишња 500 динара. — Рукописи се не враћају.